

Smaastykker.

XVII.

PETRUS DE SLAGLOSLA.

Af Aage Fasmer Blomberg.

Blandt de mange haandskrifter af oldtidens og middelalderens forfattere i Bibliotheca Laurenziana i Firenze findes ogsaa eet, der har tilknytning til Danmark. Det indeholder en naturhistorie, forfattet af den romerske naturforsker Plinius d. æ. Haandskriftet er afskrevet og udmalet i Danmark o. 1200 og erhvervet til Firenze af Cosimo Medici, der var en ivrig haandskriftsamler og skaberen af Bibliotheca Laurenziana; det var oprindelig Medicæernes husbibliotek, og i dette indlemmedes senere bogsamlingerne fra Badia i Fiesole og fra S. Marco klosteret, ogsaa disse to bogsamlinger skyldte Cosimo deres eksistens.

Cosimo samlede mange lærde om sig, og snart blev denne borgerlige kreds det mest straalende humanisthof i Italien. Til kredsen hørte Poggio Bracciolini, der hjalp Cosimo med bogindkøb og i dennes ærinde gennemrejste det meste af Europa for at finde de antike haandskrifter i fjerntliggende klostre; møjsommelige rejser bragte ham i aarenes løb mange skuffelser, men ogsaa store glæder. Særlig ivrig var han efter at faa fat i en fuldstændig Livius, og spændende var det derfor for ham, da han i vinteren 1423—24 i Rom traf en dansker, der kunne fortælle ham, at han i Sorø kloster havde set Livius' ti bøger af Roms historie i tre bind. Poggio skrev straks til sin og Cosimos ven i Firenze, bogsamleren Niccolo Niccoli, og bad ham til-

skynde Cosimo til at skrive til Gherardus de Bueris i Lübeck om sagen¹. I et andet brev, kalder Poggio sin hjemmelsmand Nicolaus Gothus², og man har ment, at han skulle være identisk med den berømte fynske kartograf Claudius Clavus³.

Lübeck var dengang centrum for alle pengeforretninger med de nordiske lande og derfor selvskreven til at være udgangspunkt for en litterær skattejagt i disse egne. Bankhuset Medici havde sine agenter i byen, og en af dem var den omtalte Gherardus. I lybske dokumenter har han mange navne, snart kaldes han Gerhardt de Bueris, snart Gherardus de Wale og snart Gherardus Nicolei de Bueris, civis Florentinus, hvad der fortæller os, at han var italiener og borger i Firenze. Han var en anset mand i den gamle hanseby, hvor han nævnes første gang i 1413, og hvor han døde 1449⁴. Han var som nævnt Cosimos repræsentant og formidlede pengeforretninger mellem de nedertyske byer og Italien saavel som mellem de nordiske biskopper og klostre og Paven i Rom. Poggios brev til Niccoli viser, at Cosimo ikke blot anvendte ham i forretninger, men ogsaa fik hjælp af ham ved sine bogindkøb, og paa dette omraade kunne han være meget værdifuld; for ved sine forbindelser med de nordiske klostre havde han gode muligheder for at skaffe de haandskrifter, som Cosimo ønskede sig.

Om Gherardus har sat sig i forbindelse med Sorø-klosteret for at erhverve den omtalte Plinius, vides ikke, men det er sandsynligt, at jagten paa Livius spillede ham et andet

¹) Poggii epistolae coll. Thom. de Tonellis vol. I p. 104; Historische und Philologische Aufsätze Ernst Curtius gewidmet, Berlin 1884 s. 334 ff. »Philologus» 28 bd., 1869 s. 288 ff.

²) Mai spicil. Rom. X 316; Hist. u. Philol. Aufsätze Ernst Curtius gewidmet, Berlin 1884, s. 334 ff.

³) Gustav Storm i »Ymer» 1889, s. 129—46; 1891 s. 13—37; A. A. Bjørnbo og Carl S. Petersen: Fyenboen Claudius Claussøn Swart, Nordens ældste Kartograf, 1904.

⁴) C. W. Pauli: Lübeckische Zustände im Mittelalter, Lübeck 1872 s. 104 ff.

haandskrift i hænde, nemlig det Plinius-haandskrift, han o. 1430 købte til Cosimo.

Tyske forskere i det 19. aarhundrede har hævdet, at Gherardus købte Plinius-haandskriftet af munke i Lübeck, og de har henført det snart til det ene og snart til det andet af denne bys klostre¹, men i 1920erne lykkedes det Ellen Jørgensen at paavise, at haandskriftet stammer fra Danmark².

Spørgsmaalet er nu, hvor i Danmark har Gherardus købt haandskriftet? Er navnene Livius og Plinius blevet forvekslede? Har Gherardus i stedet for et Liviushaandskrift i Sorø fundet et Plinius-haandskrift? Det sidste er ikke usandsynligt; munkene i Sorø udmærkede sig ved boglige sysler, men vi har ingen dokumenter, der kan bevise, at Gherardus har været i forbindelse med klosteret i Sorø, derimod har vi breve, der vidner om hans forbindelse med andre danske klostre; i den forbindelse har særlig to dokumenter interesse, det ene er fra 1433 og det andet fra 1435; de fortæller nemlig om forretningsforbindelser mellem Gherardus og prioren for Johanniterklosteret i Antvorskov.

I dokumentet for 1433 erkender huset Medici's agent i Lübeck at have modtaget 1120 rhinske gylden af prioren i Antvorskov; det var 8 aars afgift fra ordenen i Danmark til ordenens hovedsæde paa Rhodos. Gherardus forpligtede sig til at udbetale beløbet i Venezia til stormesteren eller dennes repræsentant; to aar senere modtog han et andet beløb som depositum for prioren i Antvorskov³. De to dokumenter viser klart, at mediceernes agent stod i nær forbindelse med Antvorskov kloster paa det tidspunkt, da

¹) »Eos« bd. II s. 362; Hist. u. Philol. Aufsätze Ernst Curtius gewidmet, Berlin 1884 s. 332 f.

²) Ellen Jørgensen: Historieforskning og historieskrivning i Danmark indtil år 1800, 1931 s. 38 anmk. 2.

³) C. W. Pauli: Lübeckische Zustände im Mittelalter, Lübeck 1872 s. 135 dok.nr. 30 og s. 150, dok.nr. 51.

han købte Plinius-haandskriftet. Gherardus sendte straks haandskriftet til Firenze, og her fremkaldte det stor begejstring hos Cosimo og hans venner. Det var nemlig den første fuldstændige Plinius, der kom til byen¹. I en af ham selv ført katalog har Cosimo indført, at han købte haandskriftet for 100 rhinske gylden, og at købet virkelig skete gennem hans agent i Lübeck, fremgaar af haandskriftet; for paa det sidste blad er Gherardus's navn skrevet². Haandskriftet bestaar af to foliobind paa henholdsvis 166 og 173 sider, og det er smykket med mange malede initialer og forsynet med ornamenter af akantusblade og baandslyng, desuden findes der dyreskikkelser og hele figurkompositioner³, men af størst interesse er dog dedikationsbilledet, der fylder en hel side forrest i første bind og forestiller Plinius, der overrækker kejser Titus en skriftrulle. Paa et skriftbaand foroven læser man: »Petrus de Slaglosia me fecit«, og her har vi beviset for, at haandskriftet hører hjemme her i landet.

Hvem denne Peter fra Slagelse er, ved man ikke, men det staar fast, at o. 1200 er dette haandskrift blevet skrevet og udmalet af en dansker ved navn Peter, der er født i Slagelse, og da der er mulighed for, at haandskriftet kan stamme fra Antvorskov kloster, er det fristende at forestille sig denne Peter som munk i klosteret, men bevise det kan vi ikke.

Nogen stor kunstner anses han ikke for at være, tegningen er ubehjælpelig og farverne urene; Poul Nørlund til lægger ham da ogsaa kun en vis imitationsevne, men indrømmer retfærdigvis, at haandskriftet aldrig er blevet gennemfotograferet, saa vi egentlig kun kender kunstneren gennem dedikationsbilledet⁴.

¹) Mostra Della Biblioteca Di Lorenzo, 1949 s. 29.

²) Ellen Jørgensen: Anf. værk; Hist. u. Phil. Aufs. E C. gewidm. s. 332 f.

³) Lauritz Nielsen: Danmarks middelalderl. Håndskrft., 1937 s. 55 f.

⁴) Studier tillägnade Henrik Cornell, 1950 s. 119.

Tyske forskere har paavist, at billedet og initialerne viser hen til nordfransk og nederlandsk kunst, hvad der stemmer godt overens med formodningen om, at det til grund liggende haandskrift skulle stamme fra fransk-tyske grænseegne¹.

Haandskriftet har ikke alene givet os navnet paa en dansk kunstner fra valdemarstiden, men det er ogsaa et vidnesbyrd om den rige bogproduktion i valdemarstidens klostre, hvis frembringelser paa faa undtagelser nær er gaaet tabt ved senere tiders uforstand.

¹) Festgabe für Anton Schifferer in Veröffentlichungen der Schleswig-Holsteinischen Universitätsgesellschaft nr. 37, Breslau, 1931 s. 20 anm. 2; »Philologus« 28 bd., 1869 s. 297.